

Pregledni rad

UDK 726:272(497.5)

Ina BILONIĆ (Split)

Filozofski fakultet Split

ikedzo@ffst.hr

MARIJANSKE CRKVE U SPLITU

U hrvatskoj tradicijskoj kulturi Blažena Djevica Marija je oduvijek imala posebno mjesto kod svih vjernika. Bezbroj je svetišta posvećenih Njoj u svijetu, a mnogobrojna su i u našoj domovini. U ovom radu prikazane su i spomenute marijanske crkve na području grada Splita podijeljene u tri grupe. U prvoj grupi su crkve na području Dioklecijanove palače, odnosno strogog centra grada. Druga grupa sadrži crkve posvećene Mariji na splitskom brdu Marjan koje je, kao nekoć hodočasničko brdo, među svojim krošnjama skrivalo 29 crkvice. U trećoj grupi su sve ostale crkve u gradu koje nose Marijino ime. Od spomenutih crkvi u ovom radu, danas su najposjećenije Gospa od Zdravlja i Gospa od Pojšana, obje privlačne vjernicima zbog svoje povijesti i sačuvanog kulta, ali i položaja u gradu. Međutim, to ne znači da je Marija u drugim crkvama zanemarena. Kroz dugu splitsku povijest izgrađeno je 30-ak crkvi na splitskom poluo-toku posvećenih Djevici Mariji, a u svim ostalim crkvama u gradu se nalazio njezin kip ili slika. Takav trend u graditeljstvu i uređenju novih crkvi se nastavio do današnjih dana u Splitu. Štovanje Majke Božje Splitom su širili redovnici – franjevci, dominikanci, kapucini, isusovci. Čuvanje i održavanje raznih marijanskih pobožnosti kroz cijelu godinu među velikim brojem vjernika pokazatelj je da je marijanski kult u Splitu i Hrvatskoj jedan od duljih i bogatijih u svijetu.

Ključne riječi: *Blažena djevica Marija, splitske crkve, Gospa od Pojšana, Marjan*

1. UVOD

Iako evanđelja i ostali kanonski tekstovi daju jako malo podataka o njezinom životu, štovanje majke Kristove javlja se od početka kršćanstva. Brojne pobožnosti njoj u čast rano postaju dijelom kršćanske tradicije potičući nastanak legendi, poezije, liturgijskih djela itd.

Njezina popularnost osobito se širi nakon općeg koncila u Efezu 431. godine na kojem je potvrđeno Kristovo božanstvo, a njegova majka dogmatском definicijom proglašena Bogorodicom. Nakon efeškog koncila, Marijin kult jača i u Dalmaciji gdje najveći broj ranokršćanskih crkvi, kapela i samostana nosi Marijino ime (Cambi, 1974: 273). Marijanske pobožnosti u Splitu i okolici sačuvale su se do danas zajedno uz vjerovanje da je Marija najbolja Posrednica između vjernika i Spasitelja.

U ovom radu prikazane su crkve posvećene Blaženoj Djevici Mariji u gradu Splitu, gradu u kojem je podijelila i danas dijeli obilne milosti.

2. CRKVA UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE (KATEDRALA SV. DUJE)

Nakon propasti Salone, Ivan Ravenjanin pretvara carski mauzolej u katedralu koju povećuje Blaženoj Djevici Mariji. Tako Split sa svojom katedralom dobiva i prvo Gospino svetište.

Srednjovjekovna vrela kao naslovnika crkve spominju i sv. Dujma, a ponegdje sv. Dujma, sv. Staša, i sv. Kuzmu i Damjana. Solinski mučenik sv. Dujam, kao zaštitnik grada Splita, i danas je popularni naslovnik splitske prvostolnice, u kojoj su dva svečeva oltara, premda je središnji oltar uvijek ostao posvećen sv. Mariji (odnosno njezinu Uznesenju) kao najstarijoj naslovnici (Tomasović, 2010: 177).

Na početku analize glavnog oltara splitske katedrale, Žana Matulić Bilać kaže:

Unutar preoblikovane i danas prolazne istočne niše antičkog mauzoleja, na mramornoj plohi dvobojne podne obloge iz 1866. godine, na površini od nepunih 25 m² oblika kvadrata (473 x 473 cm), smještena je jedna od intrigantnijih zagonetki naše kulturno-povijesne baštine – cjelovita kompozicija glavnog oltara splitske katedrale, datirana u pretposljednje desetljeće 17. stoljeća. (Matulić – Bilać 2016: 49)

Hrvati oko palače obnavljaju starokršćanske crkve i grade nove od kojih je najveći broj posvećen Majci Božjoj. Perislav Petrić piše da je u dugoj povijesti po splitskom poluotoku sagrađeno trideset crkava posvećenih Majci Božjoj te da nije bilo crkve bez Gospine slike ili kipa. Mnoge crkve su imale jedan ili više oltara u čast Majci Božjoj. Prema Petriću, najistaknutije mjesto među brojnim splitskim Gospinim crkvama zauzima tisućljetna Gospe od Pojišana, do danas jedino povijesno zavjetno Gospino svetište, trajno vezano uz splitsku katedralu (Petrić, 1994: 32).

2.1. OSTALE MARIJANSKE CRKVE U PALAČI

CRKVA GOSPE OD ZVONIKA nalazi se iznad zapadnih vrata Dioklecijanove palače, a isprva je bila posvećena Sv. Teodoru. Prvi put se spominje 1275. godine. Od stare crkve je sačuvan predromanički zvonik, najstariji u gradu i jedan od najstarijih na Jadranu. U crkvi se nalazi kopija čudotvorne slike Gospe od Zvonika iz 13. stoljeća, čiji se original danas čuva u Riznici Katedrale, a pretpostavlja se da je djelo majstora raspela iz samostana Sv. Klare i Gospe od Žnjana i još nekih drugih slika te da potječe od splitskog slikara ili škole koja je djelovala krajem 13. stoljeća (Nadilo – Regan, 2007: 636–637).

U centru grada smještena je i Kapelica od Mira ili Gospa Rodilja. Kapelica Gospe od Pojasa iz 1544. godine smještena je na Protironu, također na južnoj strani palače. Kapelica Gospe od Začeca podignuta je 1650. godine na južnoj strani Peristila Dioklecijanove palače.

2.2. MARIJANSKE CRKVE NA MARJANU

Marjan je u prošlosti bio hodočasničko mjesto Splićana koji su pohodili brojne crkvice i kapelice izgrađene na tom brdu koje se u srednjem vijeku nazivalo Mons Kyrie Eleyson. Na području Marjana danas je deset crkava posvećenih raznim svecima, s tim da se i varoške crkve ubrajaju u marjanske. Ukupno ih je bilo dvadest devet i tri samostana, ali ih je mnogo porušeno tijekom stoljeća.

Na južnoj padini Marjana, u predjelu Kašjuni, crkva je posvećena Gospi od sedam žalosti koja je se još naziva *Gospinica*. U Kašjunima se nalazi posljednja postaja Križnog puta koji se održava svake godine, a u njoj se bogoslužje odvija i na blagdan Žalosne Gospe. Pretpostavlja se da je izgrađena potkraj 15. stoljeća. U unutrašnjosti je kameni reljef s motivom Oplakivanja, rad Jurja Dalmatinca. Na zidu crkvice nalaze se mnogobrojne molitve i zahvale.

Na mjestu srednjovjekovne crkve sv. Marije de Pedemonte (od podnožja brda) koje se spominje u 14. stoljeću, sagrađena je crkva Gospe od Soca (Seoca), a današnji izgled dobiva nakon obnove u 17. stoljeću. Ova kamena građevina, s vanjskim stubama koje vode na krov, nalazi se u bloku s okolnim kućama u sjevernom dijelu Varoša koji se zvao Seoce.¹

U Spinutskoj ulici, u gradskom kotaru Spinut, podno sjevernih obronaka brda Marjan, crkva je Gospe od Spinuta (Pohodenja). Izgrađena je u 12. stoljeću na mjestu starokršćanske crkvice podignute na temeljima antičke

¹ <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4689/> 5. 4. 2022.

građevine.² U 17. stoljeću je bila opustošena od Turaka, a u Domovinskom ratu, 1991. godine pogođena je dvjema granatama, no ubrzo nakon toga je obnovljena.

Na južnoj padini Marjana 1500. godine izgrađena je crkva Gospe od Be-tlema. Do nje vode kamene stube. U unutrašnjosti se izdvaja središnji reljef Ro-đenja Kristova po kojemu je crkvice dobila ime, dok je u luneti prikaz Raspeća.³

U Kašteletu arhitekta i kipara Ivana Meštrovića, bivšem Kaštilcu obi-telji Capogrosso kojoj je služila kao kapelica crkve Gospe od dobrog svita (savjeta).

3. OSTALE MARIJANSKE CRKVE U GRADU

3.1. GOSPA OD POJIŠANA

Danas gotovo u centru grada, a nekad među vinogradima i poljima, na-lazi se crkva Gospe od Pojišana. Izgradnjom novih gradskih četvrti, ovo sve-tište koje je dobilo ime po Poljičanima koji su u nju zalazili, našlo se u širem centru grada te postalo jedan od uresa grada Splita. Svoju slavu Svetište Gos-pe od Pojišana najviše duguje čudotvornoj slici Majke Božje čijim zagovorom su se utješile mnoge kršćanske duše. Toponim Pojišan se prvi put spominje u oporuci nadbiskupa Pavla iz 1020. godine, dok se Gospina slika prvi put spominje u popisu kaptolskih posjeda iz prve polovine 13. stoljeća te u jednoj oporuci iz 1260. godine. Međutim, dio oltarne pregrade predromaničkog stila pokazuje da je crkva sagrađena nekoliko stoljeća ranije. Iz posjeta biskupa M. Priulia 1603. doznajemo da je tadašnja crkva bila mala pa je, osim unu-tarnjeg, postojao i jedan vanjski oltar za kojeg je biskup naredio da se ukloni. Do obnove i proširenja crkve dolazi 1607. godine, a posvećenje je obavljeno 1618. godine. Radovi su započeli u vrijeme kada je Splitom harala kuga, a na čelu grada bio knez i kapetan Marino Bondumier čija je kćer Jelena, oboljela i umrla upravo od kuge, sahranjena u ovom svetištu (Duplančić, 1994: 10).

Zahvaljujući crtežima mjernika i inženjera, znamo da je poviše Bon-dumierove spomen ploče postavljene u sjećanje na gradnju, bio reljef labirinta u čijoj je sredini bilo neko biće s natpisom *Noli me tangere* (*Ne diraj me*) (Du-plančić, 1994: 10). Labirint, kao nositelj značenja teškog i zamršenog puta do željenog cilja, u kršćanskoj ikonografiji simbolizira brojne kušnje koje duša vjernika mora podnijeti. Ako uzmemo u obzir činjenicu da labirinti u Dal-maciji nisu bili toliko rasprostranjeni, ovaj primjer dobiva još više na svojoj

² Isto.

³ Isto.

važnosti, a njegovo se značenje može tumačiti u kontekstu vremena u kojem je postavljen: svetište se gradi u doba patnji i iskušenja (kuga, smrt, Turci) i do njega se hodočasti kroz nevolju.

Slika pojišanske Gospe, koja je dimenzijama poprilično mala slika (44 x 31 cm) smatrala se čudotvornom te je dobivala brojne zavjetne darove, razne naušnice, prstenje, krune... Posebno se ističe postolje slike, čitavo prekriveno srebrom. Arsen Duplančić navodi da je osim srebrnih predmeta bilo i grimizne damastne svile te raznog polomljenog oružja. Splitski barokni pjesnik Jerolim Kavanjin (1643.–1714.) u svojem spjevu „Bogatstvo i uboštvo“ za crkvu Gospe od Pojišana piše: „koja sidi van grada“ i spominje njezine moćnike. U svojoj oporuci se, također, sjetio Gospe od Pojišana te joj ostavio „izvezeni veo za pokrivanje stražnjeg dijela slike kad se nosi u procesijama“ (Petrić, 1994: 36). Sliku su posebno štovali i pomorci koji bi joj donosili dijelove broda ili zavjetne slike brodova u oluji. Ti darovi su vrijedno svjedočanstvo o vjeri pomoraca u Marijinu zaštitu.

Budući da je kult Gospe pojišanske bio čuven, slika je uvrštena u popis poznatih Marijinih slika na području Mletačke Republike 1761. godine (Duplančić, 1994: 14). Dugo se smatralo da je autor slike lutajući grčki slikar koji je vjerojatno i autor trsatske Bogorodice, međutim stilske analize su pokazale da je način rada slikara ipak različit. Očito je da je slikar pojišanske Gospe poznao trsatsku Gospu i pažljivo joj „kopirao“ odjeću što nije posebno iznenađujuće jer je kult trsatske Bogorodice bio naveliko poznat. Međutim, postoji i teza da su obje nastale iz zajedničkog predloška, što također ne bi bilo čudno.

Nadbiskup S. Cupilli na blagdan Gospina rođenja 1710. i 1711. donio je, u svom dnevniku, podatak o zavjetnoj procesiji za Malu Gospu. Prema tom dnevniku, čudotvorna slika Gospe od Pojišana je rijetko „silazila“ u grad iako je zapravo imala dva svetišta, ono na Pojišanu i samu katedralu. Obilazeći Split, prebivalište joj je bio cijeli grad koji je zaista bio Marijin grad (Petrić, 1994: 35). Kao zavjet grada za spas od kolere, Gospi je 1855. darovana velika srebrna kruna.

Slika Gospe od Pojišana nalazi se danas visoko uzdignuta pod kalotom ranoklasicističkog oltara u crkvi koja joj je posvećena i koja nosi njeno ime (Demori-Staničić, 1994: 40). Demori-Staničić smatra da je legenda preduvjet za stvaranje snažnog kulta te spominje legendu o Poljičaninu koji je Bogorodičinu sliku pronašao na rtu Bačvica pa je odnio u svoj kraj da bi se ona misteriozno vratila. Čak se spominje smještanje slike u kapelicu svetog Josipa, na mjestu današnjeg samostana sv. Klare na Lučcu odakle je preko noći opet „osvanula“ na starom mjestu, gdje je, prema predaji, sagrađena crkva (Demori-Staničić, 1994: 39).

Pojišanskim svetištem, na početku, su se brinuli pustinjaci. Iako su prva dvojica kapucina, zajedno s nadbiskupom Cosmijem u Split stigla 1682., službeno je zabilježeno da su kapucini 1909. preuzeli svetište koje su obnovili i preuredili te se o njemu brinu sve do danas (Oreb, 1994: 20).

Svojim duhovnim radom, ovo svetište je postalo omiljeno sastajalište vjernika.

Za vrijeme blagdana posvećenih Blaženoj Djevici Mariji, pjeva se pjesma koja je svojevrsna himna Gospe od Pojišana.

MARIJO DJEVO SRED RAJSKOG SJAJA

Marijo Djevo sred rajskog sjaja
Slave te pjesmom Anđeli raja
Pripjev: Slava Ti premila Pojišana Gospo,
Predobra Majko vjernih Ti svih!

I mi pred Tvojom skupljeni slikom
Slavimo Tebe zanosnim klikom...
Slava Ti premila...

Kad neko s kakve nevolje strada
Nebeska Majko Ti si mu nada
Slava Ti premila...

Žalostan tko je, u jadu svome
Molitve šalje prijestolju Tvome
Slava Ti premila...

Bolesnik, kad ga satiru boli,
Za pomoć Tebe s ufanjem moli...
Slava Ti premila...

Zove Te mornar, kad sred oluje
Oko njeg b'jesni vjetrovi huje...
Slava Ti premila...

O zvijezdo sjajna rajskih visina
Ti šalješ svjetlo sred naših tmina...
Slava Ti premila...
Grješniku grijeha raskidašuze

S tužnoga oka otireš suze...
Slava Ti premila...

Utjeha tužnim, slabim si snaga
Malim i velikim majka si blaga...
Slava Ti premila...

Sveto Ti ime srcu je bijednom
Ko žubor vrela putniku žednom...
Slava Ti premila...

Vječna Ti slava Djevice sveta
Uresu raja, utjeho svijeta...
Slava Ti premila... (Mikić, 1994: 8)

3.2. CRKVA GOSPE OD ZDRAVLJA

Crkva Gospe od Zdravlja današnji je dom braće franjevac koji su se naselili u Split kao prognanici iz Bosne 1723. godine. Štovanje Gospe od Zdravlja korijene vuče u venecijanskoj Madoni della Salute koja je zaustavila kugu u Veneciji. Kuga u Splitu se pojavila 1731., ali stanovništvo Dobroga ostalo je pošteđeno. Takva situacija ponovila se i tridesetak godina kasnije i stanovnici kvarta Dobri nisu se zarazili. Odmah se razlog pronašao u slici Majke Božje koju je samostanu darovao fra Filip Grabovac. Slika čudotvorne Gospe od Zdravlja u Splitu na Dobromu je ulje na platnu, duga 59, a široka 49 centimetara. Autor slike je nepoznati umjetnik barokne mletačke škole iz 18. stoljeća.

Postavljena je u barokni okvir i nalazi se na zapadnom oltaru. Gospa je prikazana u crvenoj haljini sa zlatnim velom, a Isus u crvenoj haljini sa smeđim ogrtačem. Lijeva ruka mu je opuštena, a stavljajući desnu ruku na vrat, kao da pokušava utješiti svoju Majku tužnog pogleda.⁴

Milan Ivanišević u svom radu kaže da o toj slici znamo da je za vrijeme kuge 1732. godine bila izložena na ogradi koja je dijelila očuvano predgrađe Dobri od grada te da je sliku tada blagoslovio nadbiskup Antun Kačić i odredio da bude javno štovana (Ivanišević, 1990: 269–279).

⁴ Vjera. Kako je došlo do čašćenja Gospe od zdravlja. Hrvatska katolička mreža. 21. 11. 2020. <https://hkm.hr/vjera/kako-je-doslo-do-cascenja-gospe-od-zdravlja/> (pristup 31. 8. 2021.)

Kult Gospe od Zdravlja nastavio se štovati do danas te je ova crkva jedna od posjećenijih crkvi u gradu.

Crkva Gospe Fatimske na Škrapama, pravim imenom crkva Prečistog srca Marijina, u sklopu je dominikanskog samostana te je u potpunosti vlasništvo sestara dominikanki koje su ustupile svoje prostore Splitsko-makarskoj nadbiskupiji na korištenje.⁵

Na Poljudu se nalazi franjevačka Crkva uznesenja Blažene Djevice Marije iz 15. stoljeća, tlocrtno gotovo potpuno jednaka crkvi Sv. Franje u Cresu. U izvorima se naziva Sancta Maria de Paludo (Cambi, 1974: 288).

Crkva svete Marije iz 11. stoljeća nalazila se u centru grada, između današnje Domaldove ulice i Obrova. Uz crkvu je u 13. stoljeću utemeljen ženski benediktinski samostan Sv. Marije de Taurello. Od te stare crkve i samostana sačuvani su samo ostaci samostana skriveni među današnjim zgradama (Nadilo – Regan, 2007: 644).

U splitskom predjelu Kman 1971. godine izgrađena je crkva Svete Marije Pomoćnice. Iza glavnog oltara nalaze se slike slikara Vasca Lipovca.

Na Žnjanu je crkva Gospe od Milosrđa, dovršena 2001. godine. Neda-leko od nje, sagrađena stotinjak godina ranije je crkva Gospe od Žnjana koja je djelomično obnovljena prilikom dolaska pape Ivana Pavla II. 1998. godine te se svečana misa u njoj održava 5. kolovoza na blagdan Gospe Snježne.

4. ZAKLJUČAK

Majka Božja oduvijek je imala posebno mjesto u hrvatskoj tradicijskoj kulturi. Blažena Djeвица Marija je odabrana između svih žena da bude Majka Božja i Majka naša. Posrednica milosti kod svoga Sina, prema nauku Katoličke crkve, zauzima počasno mjesto kod svih vjernika. Cijeli ljudski rod je pozdravlja preko Elizabete: Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe Tvoje! (Luka 1, 42). Preko Gabriela dobiva nebeske pozdrave: Zdravo milosti puna! Gospodin je s Tobom! (Luka 1, 28). Od tih riječi nastala je predivna molitva kojom kršćani pozdravljaju i dozivaju nebesku Majku. Djeвица Marija rado prima pozdrave svoje djece i svima pritiče u pomoć. Ona želi da joj se vjernici što češće obraćaju i zato je, prema vjerovanjima kršćana, odabrala posebna mjesta, gdje preko svojih svetišta, kipova i slika dijeli razne milosti. U svojim svetištima ona je postavila prijestolje od dobrote i ljubavi. Bezbroj je takvih svetišta u svijetu, a brojna su i u Hrvatskoj. Kroz dugu splitsku povijest izgrađeno je mnoštvo crkvi i kapela, a od nastanka grada pa

⁵ Gospa Fatimska. Župa Prečistog Srca Marijina – Gospa Fatimska <http://www.gospafatimska.com/o-nama/> (pristup 30. 5. 2021.)

sve do izgradnje novih crkvi u našem vremenu, najviše je sakralnih objekata posvećeno upravo Njoj. Sve to trajno svjedoči kako je Gospa svojim dragim Splićanima bila od davnine Majka.

LITERATURA

- Cambi, Nenad (1974). „Kult Marije u Solinu i Splitu (IV–XI st.) u svjetlu arheološke evidencije“. *Bogoslovska smotra* 44 (2–3), 273–288.
- Demonja, Damir (2013). *Franjevačke crkve na hrvatskoj obali do kraja 16. stoljeća*. Zagreb: Vedis d.o.o.
- Demori-Staničić, Zoraida (1994). „Slika Gospe od Pojišana“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.
- Duplančić, Ante (1994). „Gospina crkva na Pojišanu do početka 20. stoljeća“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.
- Duplančić, Arsen (1994). „Kapucini u Splitu od 1682. do 1875. godine“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.
- Ivanišević, Milan (1990). „Ikonografske mijene u crkvi Gospe od Zdravlja“. *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 29 (1), 269–291.
- Kečkemet, Duško (2020). *Utvrde Splita*. Split: Naklada Bošković – Muzej grada Splita.
- Kozličić, Mithad (1994). „Brodovlje na zavjetnim darovima pomoraca u crkvi Gospe od Pojišana“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.
- Marasović, Tomislav (2010). „Splitska katedrala u ranome srednjem vijeku“. *Archaeologia Adriatica* IV (1), 177–201.
- Matulić-Bilač, Žana (2016). „Glavni oltar splitske katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije – tehnološke i kronološke analize“. *Portal: godišnjak hrvatskoga restauratorskog društva*, Vol. 7., 49–83.
- Nadilo, Branko; Regan, Krešimir (2007). „Stare crkve u Dioklecijanovoj palači i u neposrednoj blizini, Crkveno graditeljstvo“. *Građevinar* 59, 635–644.
- Oreb, Franko (1994). „Crkva i samostan Gospe od Pojišana od početka ovog stoljeća do danas“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.
- Petrić, Perislav (1994). „Majka i kraljica našega Splita“. *Kapucinski samostan Gospe od Pojišana u Splitu*. Split: Svetište Gospe od Pojišana.

- Pranjičević-Borovac, Ita (2017). *Sveci i pomorci, Umjetnička baština pomorske tematske Dalmacije pod zaštitom svetaca*. Split: Književni krug Split – Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu.
- Prijatelj, Kruno (1983). „Studije o umjetninama u Dalmaciji IV.“ *Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske* (knjiga 31.), XXXI. Zagreb.
- Vilogorac, Inga (2005). *Splitske crkve, Spomenička baština*. Split – Zagreb: Ex libris.

Ina BILONIĆ

MARIAN CHURCHES IN SPLIT

In Croatian traditional culture, the Blessed Virgin Mary has always had a special place between all believers. There are countless sanctuaries dedicated to her in the world, and there are many in our homeland as well. In this work, the mentioned Marian churches in the area of the city of Split are shown, divided into three groups. In the first group are churches in the area of Diocletian's Palace, that is, in the strict center of the city. The second group contains churches dedicated to Mary on Marjan hill in Split, which. The third group includes all the other churches in the city that have Mary's name. Of the churches mentioned in this paper, today the most visited are Church of Our Lady of Health and Our Lady of Pojišan, both attractive to believers because of their history and preserved cult, as well as their location in the city. However, this does not mean that Mary is neglected in other churches. During Split's long history, about 30 churches dedicated to the Virgin Mary were built on the Split peninsula, and all other churches in the city housed her statue or picture. Such a trend in the construction and decoration of new churches continued until today in Split. Veneration of the Mother of God was spread in Split by monks – Franciscans, Dominicans, Capuchins, Jesuits. Keeping and maintaining various Marian devotions throughout the year among a large number of believers is an indication that the Marian cult in Split and Croatia is one of the longest and richest in the world.

Key words: *Blessed Virgin Mary, churches of Split, Our Lay of Pojišan, Marjan*